

Low-inputsysteem vraagt minder arbeid per ooi

Kees Jagtenberg

Over de behoefte aan arbeid in de schapenhouderij zijn slechts zeer beperkt gegevens beschikbaar. In het algemeen wordt uitgegaan van een arbeidsbehoefte die ligt tussen de 6 tot 8 uur per gemiddeld aanwezige ooi. Voor een renderende schapenhouderij zijn lage arbeidskosten belangrijk. Terugdringen kan via een efficiënte inzet van de arbeid. De werkwijze op het lowinput-systeem leidde tot een sterke reductie van arbeid tot 2,6 uur per ooi excl. administratieve werkzaamheden. Voor de veehouder leidt deze beperkte inzet tot een sterke verbetering van het uurloon.

Arbeidsfilm over het jaar

In figuur 1 zijn de werkzaamheden per maand weergegeven. Direct valt de arbeidspiek in mei op. In deze periode lammen binnen enkele weken vrijwel alle ooiën af. Dit leidt tot vrijwel een verdrievoudiging van de maandelijks arbeidsbehoefte. In juni neemt het aantal uren per maand sterk af tot 35 uur, om daarna tot september iets toe te nemen. In deze periode neemt de tijd voor de dagelijkse controle van de ooiën met lammeren toe. Ook het ontwormen van lammeren en ooiën vraagt in de zomer extra aandacht. De arbeidsaanwending bereikt in oktober opnieuw een top met 42 uur per maand door het bekappen en het plaatsen van rasters op de inschaarbedrijven. Daarna daalt de besteedde arbeid geleidelijk maar constant tot het laagste punt in januari met 21 uur per maand. In deze periode zijn er geen lammeren en de ooiën zijn uitgeschaard.

Aanvankelijk vraagt de voorbereiding van het dekseizoen in november nog de aandacht. In december loopt de arbeidsbehoefte verder terug. In deze periode is het belangrijk voldoende aan-

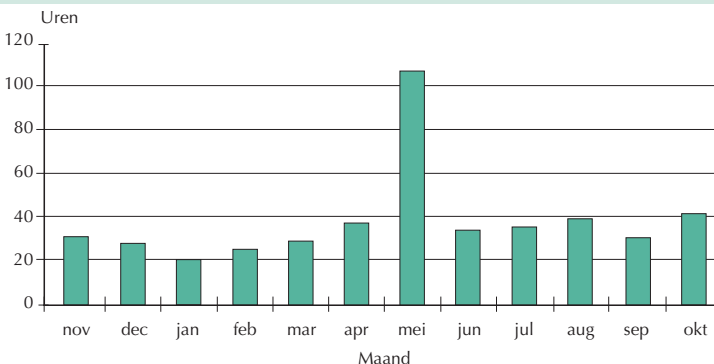
dacht te geven aan de controle op de dekresultaten van de rammen.

Januari, met ooiën die net gedekt zijn en weinig controle vragen is de maand met de laagste arbeidsbehoefte. Geleidelijk neemt de arbeidsintensiteit toe door o.a. het bijvoeren dat veelal in februari begint met daarna in april de eerste voorbereidingen voor het komende aflamseizoen. In het algemeen is de verdeling van de arbeidsbesteding in de schapenhouderij over het jaar voor een belangrijk deel afhankelijk van een aantal bedrijfskenmerken waaronder de verkaveling, het al dan niet uitscharen, de lengte van de aflamperiode en de klauwverzorging. Voor het low-inputsysteem was de verkaveling ideaal en zelfs tijdens de uitschaarperiode bleef de afstand van het bedrijf tot de uitgeschaarde dieren beperkt tot enkele kilometers. Bekappen is één van de werkzaamheden die niet altijd dezelfde omvang heeft en goed te plannen is.

Alle voorkomende werkzaamheden

De werkzaamheden op het schapenbedrijf zijn in een aantal handelingen te verdelen.

Figuur 1 Arbeid verdeling over het jaar op het Lowinput-Schapensysteem

In tabel 1 zijn de werkzaamheden samengevoegd tot tien hoofdgroepen. In deze registratie is geen tijd voor bedrijfsadministratie meegenomen. De noodzakelijke arbeid was op afroep beschikbaar zodat leegloopuren of opvuluren niet voorkwamen. Het bedrijf beschikte niet over eigen mechanisatie. Mestaanwending en sloot-schonen werden door een loonwerker uitgevoerd. Het scheren van de schapen werd ook uitbesteed. De werkzaamheden op het low-inputbedrijf bestaan voor een belangrijk deel uit controle werkzaamheden, vrijwel 50 % van de tijd wordt hieraan besteed.

De schapen werden in de winterperiode bij omringende veehouders geweid waar deels rasters aanwezig waren. Dit uitscharen in de directe omgeving en het aanwezig zijn van rasters drukt de arbeidsbehoefte. Uitscharen van ooien op meerdere bedrijven op afstand is arbeidstechnisch minder interessant. Het controleren van schapen op afstand en het plaatsen van rasters is een tijdrovende bezigheid.

De besteding van arbeid verschuift

Op het schapenbedrijf wordt gemiddeld per ooi 2,6 uur besteed. De arbeidsbehoefte per ooi neemt in de loop van de jaren toe. De belangrijkste toename komt voor bij het plaatsen van rasters. Het onderhoud aan rasters en het streven naar een compacte aflamperiode vroeg extra tijd doordat vaker kleine weitjes met flexinetten werden gemaakt.

De werkzaamheden voor dier- en klauwverzorging nemen vooral in het laatste jaar toe. De uitbraak van rotkreupel in de natte periode van 1998 eiste veel tijd, vrijwel evenveel als de overige bekapwerkzaamheden gedurende drie jaar.

Uitscharen in de directe omgeving drukt de arbeidsbehoefte.

Tabel 1 Arbeid in een low-inputsysteem ('96-'98)

Boekjaar	Uren	Relatief (%)
Dagelijkse controle	135	30
Dierverzorging	40	9
Klauwverzorging	63	14
Bijvoeren	31	7
Vee aan- en afvoer	6	1
Graslandverzorging	2	0
Omweiden	13	3
Rasters plaatsen/ onderhoud	76	16
Dekcontrole + tuigen	9	2
Controle aflammen	82	18
Totaal arbeid	456	100
Uren per ooi ¹⁾	2,6	

¹⁾ excl. administratie

Zonder de rotkreupeluitbraak zou de klauwverzorging beperkt zijn gebleven tot 34 uur per jaar. Belangrijk onderdeel van de werkzaamheden is de controle van de dieren met als voornaamste doel een gezonde koppel schapen. Deze controletijd is sterk afgenomen van aanvankelijk een half uur naar iets meer dan een kwartier per dag in het laatste jaar. Dit kon door frequentie en duur minder regelmatig uit te voeren en de nadruk van de controle te leggen op de kwetsbare periode waarin lammeren op het bedrijf aanwezig zijn. Op de lamcontrole werd niet bezuinigd. Het levend geboren worden van lammeren is zo belangrijk dat de arbeid hiervoor jaarlijks zelfs iets toenam.

Lammertijd, drukke tijd

De schapenhouderij kent één heel duidelijke piek in arbeidsbehoefte, de aflamperiode. Op veel bedrijven duurt deze ongeveer twee maanden en concentreert zich rond maart. Bij het low-inputsysteem is die aflamperiode verschoven naar mei. Door de aantrekkelijke buitentemperatuur tijdens het aflammen vervalt de arbeid rond de gebouwen. Ook de ruime grasvoorraad van goede kwaliteit in die periode draagt bij aan beperking van de arbeid. Het geven van kracht-

voer aan ooien en lammeren kan daardoor achterwege blijven. De aflamperiode concentreert zich in een periode van drie weken. Door deze compacte aflammerperiode piekt de maand mei in de arbeidsbehoefte (zie figuur 1). Uitloop naar andere maanden is er vrijwel niet doordat meer dan 95 % van de ooien in mei aflamt. De aflamcontrole, vooral ook tijdens de nacht is intensief maar bestrijkt een vrij beperkte periode. Naast het aflammen van de ooien wordt aan de opvang van de lammeren veel tijd besteed. De eerste dag is de gewenning en herkenning voor ooi en lammeren belangrijk, de ooi met lammeren lopen die dag in een aparte weide. Als tussenstap, voor ze de koppel in gaan, loopt een groepje van enkele ooien met lammeren in een aparte wei. De aan aflammen besteedde tijd nam de laatste drie jaren toe van 76 uur in 1996 tot 89 uren in 1998. Deze toename wordt deels veroorzaakt door het aanscherpen van het aflamprotocol in het streven de lammersterfte te beperken. In deze periode daalde de gemiddelde lammersterfte.

Streven naar efficiëntie loont

Bij een low-inputsysteem vormen het ontbreken van bedrijfsgebouwen en het niet verstrekken van krachtvoer een positieve bijdrage aan het beperken van de arbeid per ooi. Het in de weide laten aflammen is ervaren als een goede werkwijze die een sterk positieve invloed heeft op de verlaging van de arbeidsbesteding. De aflamperiode is een inspannende tijd. Door de beperkte aflamperiode wordt de arbeid efficiënt ingezet. Bij het uitscharen van de ooien verdient het aanbeveling de ooien op percelen met voldoende afrastering te weiden op een beperkte afstand van het bedrijf. Het weiden bij een beperkt aantal veehouders draagt bij aan een efficiënte diercontrole. Incidentele werkzaamheden als extra bekappen in een natte periode hebben een duidelijke invloed op de arbeidsbehoefte. Het inzichtelijk maken van de werkzaamheden en de besteedde tijd per onderdeel, maakt het nemen van overwogen beslissingen mogelijk. De registratie van gewerkte uren draagt hier duidelijke

lijkt aan bij. Daarnaast kunnen we deze gegevens gebruiken als referentiekader over de verdeling van de werkzaamheden in de tijd. De dagelijkse controle is de post met het grootste aantal besteedde uren. Een kritische benadering van deze post kan leiden tot een meer specifieke controle tijdens kritische perioden. Bewust omgaan met de beschikbare tijd levert een goede bijdrage aan een meer efficiëntere bedrijfsvoering.

Vooraf de geboorte controle vergt veel tijd in de aflamperiode

In het kort

- Het low-inputsysteem vraagt 2.6 uur per ooi (exclusief administratie). Vooral het niet opstallen van schapen werkt sterk arbeidsbesparend
- De dagelijkse controle neemt relatief de meeste tijd.
- Evaluatie van routine matige arbeid is uiterst waardevol om "tijdvreters" op te sporen en daar efficiënter mee om te gaan

